

структури та формальної моделі інформаційної експертної системи для підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку.

Література:

1. Василевська Н. Є. Структурне реформування української економіки : вплив на технічну освіту / Н. Є. Василевська, Т. М. Чечетова // Інженерна освіта на межі століть: традиції, проблеми, перспективи : зб. праць Міжнар. наук.-метод. конф. – Х. : ХДПУ, 2000. – С. 82–83.
2. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – 23 січня (№ 6). – С. 4–6.
3. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
4. Філіппова Л.Л., Тверезовська Н.Т. Вимоги до фахівця економічного профілю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnauppf/2010_155_1/10fl.pdf.
5. Тверезовська Н.Т. Теоретичні та методичні основи створення і використання навчальних експертних систем у підготовці фахівців вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.Т. Тверезовська. – Харків, 2003. – 42 с.

Стаття присвячена актуальним проблемам використання інформаційних експертних систем у підготовці фахівців фінансово-економічного профілю. У статті проведено аналіз досліджень за обраним напрямком. На основі проведеного аналізу дисертаційних робіт доведено актуальність поставленої проблеми та сформульовано перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: економіст, професійна підготовка, експертна система.

Статья посвящена актуальным проблемам использования информационных экспертных систем в подготовке специалистов финансово-экономического профиля. В статье проведен анализ исследований по выбранному направлению. На основе проведенного анализа диссертационных работ доказана актуальность поставленной проблемы и сформулированы перспективы дальнейшего исследования.

Ключевые слова: экономист, профессиональная подготовка, экспертная система.

The article is devoted to the problems of use of information systems expertise in training of financial and economic profile. The analysis of research in the chosen direction was given in the article. On the basis of the analysis of the dissertation works which had been held, the actuality of the problem was shown and perspectives of the future research were formulated.

Keywords: economics, training, expert system.

УДК 378

В.М. Шовковий
м. Київ, Україна

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КЛАСИЧНИХ МОВ

Соціокультурні знання для під час читання текстів такі ж вагомі, як і знання самої мови. Тому відбір соціокультурного матеріалу є не менш важливим, ніж мовного чи мовленнєвого і буде здійснюватися на таких засадах: а) відбору (і навчання) підлягає та країнознавча та лінгвокраїнознавча інформація, яка наявна в текстах і впливає на розуміння їх змісту; б) відбору підлягає національно-специфічна, інформативно-тематична, мовна та літературознавча соціокультурна інформація; с) соціокультурна інформація розглядатиметься у зв'язку з вербальними та невербальними засобами вираження інформативності.

Для відбору соціокультурного матеріалу, володіння яким є невід'ємним атрибутом мовної, мовленнєвої та перекладацької компетенцій студентів, а також передумовою розуміння та інтерпретації давньогрецького автентичного тексту пропонуємо застосувати **лінгвокраїнознавчий підхід**. Відповідно до цього підходу відбору підлягає та національно-специфічна, інформативно-тематична, мовна та літературознавча інформація, яка

характеризує давньогрецьку матеріальну й духовну культуру, відображається в давньогрецькій мові, а також унікалізує мовну картину світу давніх греків.

Поняття та реалії античного світу, логіко-поняттєва, світоглядна, морально-ціннісна, емоційно-оцінна, сенсорно-рецептивна сфери давніх греків є частиною їхньої мовної свідомості, мовної картини світу. Соціокультурна інформація відображається в лексиці, фразеології, паравербальних засобах комунікації. Тому відбір соціокультурної інформації зроблено паралельно з відбором лексики, фразеології, засобів вираження інформативності.

Розуміння автентичного тексту можна досягти в тому разі, коли студент оволодіє загальнонавчальною, культурно маркованою лексикою, а також матиме уявлення про поняття та реалії (референти) античного світу, позначувані цими лексемами. Тому до відбору лексичного матеріалу потрібно підходити з позицій *функціонально-структурного підходу*, згідно з яким кожна лексична одиниця має розглядатися в усій своїй семантичній гамі, а також *лінгвокраїнознавчого підходу*, згідно з яким відбору підлягатимуть ті лексичні одиниці, які позначають поняття та реалії античного світу, що характеризують давньогрецьку матеріальну й духовну культуру, світогляд давніх греків, їх мовну картину світу.

Формування соціокультурних знань, навичок та вмінь є невід'ємною складовою навчання класичних мов.

Соціокультурна компетенція включає країнознавчий, лінгвокраїнознавчий, соціолінгвістичний компоненти.

Країнознавчий компонент містить екстралінгвістичні знання про побут, історію, культуру народу-носія мови. Лінгвокраїнознавчий компонент передбачає здатність сприймати мову в її культуроносній функції, здатність співвідносити з мовними одиницями ту саму інформацію, що й носії мови. Соціолінгвістичний компонент передбачає здатність організовувати спілкування (рецепцію мовлення) у відповідності до комунікативної ситуації, соціальних норм поведінки й соціального статусу комунікантів [1].

Формування соціокультурних знань відбувається у два способи, які здійснюються паралельно та інтегровано: 1) формування системи знань про поняття та реалії античного суспільства; 2) формування знань про мовні засоби вираження цих понять та реалій, навичок та вмінь їх розпізнавання та розуміння під час рецепції мовлення.

Формування соціокультурних знань найчастіше відбувається у процесі презентації семантики лексики, фразеології, коментування речень та текстів, які містять соціокультурні поняття, реалії, концепти, містять сюжети, які відображають культуру, побут, історію античного світу.

Формування соціокультурних навичок та вмінь відбувається у процесі читання та інтерпретації текстів, які містять соціокультурну інформацію.

Основними методами формування країнознавчих знань є розповідь, лекція-візуалізація, наочні методи, які функціонують тільки в сукупності, взаємодоповнюючи один одного.

Формування соціокультурних знань, навичок та вмінь зазвичай відбувається на матеріалі лексики, речень та текстів за допомогою таких вправ: **інформаційних** (поповнення фонових знань та ознайомлення студентів із засобами вираження мовної соціокультурної інформації), **орієнтувальних** (формування орієнтовних навичок та створення «цілісного перцептивного образу» – швидкого розпізнавання соціокультурної інформації у будь-якому контексті), **виконавчих** (самостійне читання текстів), **контролювальних** (контроль точності, повноти та чіткості розуміння соціокультурної інформації при читанні текстів) [2].

Соціокультурні вправи зазвичай кумулюються з граматичними, лексичними, перекладацькими вправами та вправами на читання текстів.

У навчанні класичних мов необхідно застосовувати такі соціокультурні вправи:

– на формування країнознавчих знань (понять, реалій, постатей тощо античності) та навичок розпізнавання їх у контексті,

– на формування лінгвокраїнознавчих знань (слів з культурно маркованим компонентом семантики) та навичок розпізнавання та семантизації цих слів у контексті,

– на формування інтерпретаційних умінь – умінь інтерпретувати емоційно-оцінну, концептуальну, підтекстову інформацію тексту.

Подано зразки соціокультурних вправ, які кумулюються з граматичними, лексичними, перекладацькими та вправами на читання текстів.

Соціокультурні вправи, які кумулюються з граматичними вправами

Вправа. У поданих реченнях (з перекладом) знайдіть дієслова, вжиті у перфекті.

Прокоментуйте виділені соціокультурні поняття та реалії.

Вправа. У поданих сентенціях (з перекладом) знайдіть дієслова, вжиті в аористі.

Прокоментуйте зміст цих сентенцій.

Схарактеризуйте емоційно-оцінне значення змістової інформації сентенцій.

Вправа. Прочитайте сентенції (подані з перекладом), схарактеризуйте способи перекладу форм індикатива, кон'юнктива, оптатива та інфінітива.

1. Ἐκτινάξαι τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν. Обтрусити порошок зі своїх ніг. 2. Μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων (Біблія). Не кидайте перли свої перед свинями.

Визначте підтекстову та концептуальну інформацію цих сентенцій.

Вправа. Прочитайте речення, проаналізуйте кожне слово, визначте групу підмета та присудка. Перекладіть подані речення, прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

1. Εὗξαντο οἱ Ἀθηναῖοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὅπως κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας θύσειν τῇ θεᾷ.

Вправа. Прочитайте речення, визначте граматичну основу, встановіть зв'язки між словами у реченні. Виконайте морфологічний аналіз усіх слів, перекладіть подані речення.

1. Τριήρεις καὶ ὀπλίτας καὶ χρήματα οἱ σύμμαχοι ἔπεμψαν.

Прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

Вправа. Прочитайте текст, перекладіть, поясніть особливості вживання форм кон'юнктива у складнопідрядних реченнях.

Зробіть розширений коментар описуваних подій.

Соціокультурні вправи, які кумулюються з лексичними вправами

Вправа. Перекладіть подані слова за диктором, не користуючись словником.

Прокоментуйте культурно марковані слова.

Вправа. Перекладіть та прокоментуйте наведені соціокультурні поняття та реалії. Знайдіть їх зображення (фотоматеріали).

Вправа. Користуючись словником, визначте нейтральні та емотивно-забарвлені значення поданих слів.

Вправа. Знайдіть у поданих сентенціях слова (слова викладач називає українською мовою, а студенти віднаходять їх відповідники в латинській).

Схарактеризуйте емоційно-оцінне значення змістової інформації сентенцій.

Вправа. Серед поданих слів виберіть багатозначні. Визначте їх значення.

За допомогою словника, визначте, які маргінальні значення цих слів не збігаються з маргінальними значеннями в українській мові.

Вправа. Виберіть слова та вирази, які належать до теми «мореплавання». Дайте розгорнутий коментар цим поняттям та явищам.

Вправа. Впишіть подані слова у чотири колонки: а) назви міст і країн; б) назви народів; с) назви річок; д) імена людей. Прокоментуйте поняття та реалії, які називають ці слова.

Покажіть на карті ці міста та країни, територіальні межі народів, річки.

Вправа. Впишіть подані слова у три колонки: а) назви політичних реалій; б) назви економічних реалій; в) назви військових реалій. Перекладіть та прокоментуйте поняття та реалії, які називають ці слова.

Вправа. Встановіть відповідності між реаліями та їх поясненнями.

Вправа. Виберіть слова, які мають негативні культурно марковані конотації. Дайте коментар цим поняттям та явищам.

Вправа. *Впишіть подані слова у три групи: а) слова-позитиви; б) слова-негативи; в) слова, які можуть набувати позитивної чи негативної маркованості тільки у певному контексті. Прокоментуйте значення цих слів.*

Вправа. *Прочитайте речення, поясніть значення слів та словосполучень, вжитих у метафоричному значенні. Визначте їх відповідники в українській мові.*

Вправа. *Прочитайте подані слова, впишіть у три колонки: а) слова зі значенням радості, б) слова зі значенням смутку, в) слова зі значенням сорому. Визначте слова, емотивна семантика яких залежить від контексту.*

Вправа. *Прочитайте речення, схарактеризуйте оцінне значення вигуків та повнозначних слів з оцінною семантикою. Визначте загальну оцінку за шкалою «добре — нейтрально — погано» речень.*

Вправа. *Прочитайте речення, перекладіть, проаналізуйте граматичні форми та значення виділених слів.*

Прокоментуйте підкреслені культурно марковані слова.

Соціокультурні вправи, які кумулюються з вправами на переклад

Вправа. *Встановіть адекватність перекладу поданих сентенцій українською мовою. Запропонуйте власний переклад цих сентенцій.*

1. Ἄμφότεροι εἰσι κλέπται· καὶ ὁ κλέψας καὶ ὁ δεξάμενος. Обидва – злодії: і той, хто краде, і той, хто користується (краденим).

Схарактеризуйте особливості перекладу форм аориста, а також іменників, ужитих у непрямих відмінках, та дієприкметників українською мовою.

Розкрийте підтекст та ідею цих сентенцій.

Вправа. *Прочитайте складнопідрядні темпоральні речення (подані з перекладом), схарактеризуйте способи перекладу форм індикатива, кон'юнктива та оптатива українською мовою.*

Зробіть розширений коментар описуваних подій.

Вправа. *Порівняйте оригінал та переклад. Визначте, якими способами перекладено безеквіваленти. Прокоментуйте поняття, позначені безеквівалентною лексикою.*

Вправа. *Порівняйте переклад та оригінал. Визначте порушення парадигматичних зв'язків, яке виявляється у неправильному вживанні синонімів.*

Визначте, наскільки адекватно в перекладі передається фактуальна інформація. Запропонуйте свій переклад, який би якомога повніше відтворював фактуальну інформацію.

Вправа. *Перекладіть подані речення, визначте, якими способами найоптимальніше передати виділені слова.*

1. Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος ἕων Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἕων καὶ ἀνεψιός Ἰστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν ὁ Δαρείος ἐν Σούσοισι κατέιχε· ὁ γὰρ Ἰστιαῖος τύραννος ἦν Μιλήτου καὶ ἐτύγχανε τοῦτον τὸν χρόνον ἕων ἐν Σούσοισι, ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἔοντες τῷ Ἰστιαίῳ (Нр. 5. 30. 2).

Прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

Вправа. *У поданих реченнях перекладіть кінцівку.*

Зробіть розширений коментар цього міфічного сюжету.

Вправа. *Прочитайте текст з інтонацією та дотримуючись пауз. Перекладіть текст, звернувши увагу на стилістичну відповідність перекладу нормам української літературної мови.*

Прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

Зробіть розширений коментар цього сюжету.

Вправа. *Письмово перекладіть подані речення давньогрецькою/ латинською мовою.*

Прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

Соціокультурні вправи, які кумулюються з вправами на читання цілісних текстів

Під час читання текстів відбувається формування умінь розпізнавати і розуміти соціокультурну інформацію у тексті; використовувати знання лексики з культурним компонентом для розуміння країнознавчих текстів; оцінювати та інтерпретувати

соціокультурну інформацію в тексті; розуміти комунікативний намір; основний зміст, головну думку, тему тексту; розуміти деталі тексту, – що відбуватиметься за допомогою орієнтувальних соціокультурних вправ.

Аналітичне читання

У процесі аналітичного читання текстів соціокультурні знання, навички та вміння формуються у процесі коментування понять та реалій, які зустрічаються у тексті, інтерпретації різних типів інформації, розгорнутого коментування фактів, подій тощо.

Вправа. Прочитайте текст, визначте невідомі граматичні форми. Проаналізуйте їх. Перекладіть текст. Дайте розгорнутий коментар описуваним подіям.

Знайдіть зображення предметів, які позначаються словами, виділеними у тексті.

Покажіть на карті географічні об'єкти, які зустрічаються у тексті.

Розкажіть, що Ви знаєте, про постатей, які зустрічаються у тексті.

Визначте достовірність описаних фактів.

Вправа. Прочитайте текст, виконайте його граматичний аналіз. Письмово перекладіть текст. Зверніть увагу на стилістичну відповідність перекладу нормам української літературної мови.

Прокоментуйте експресивну лексику, яка в ньому зустрічається.

Синтетичне читання

У процесі синтетичного читання формування соціокультурних знань, навичок та вмінь відбувається під час виконання передтекстових, притекстових та текстових вправ.

Передтекстові вправи

Вправа. Прокоментуйте виділені курсивом соціокультурні поняття та реалії, які зустрічаються у тексті.

Притекстові вправи

Вправа. Прочитайте текст, визначте його головну думку.

Післятекстові (контрольні) вправи

(вправи на перевірку розуміння змісту прочитаного)

Вправа. Визначте основну ідею твору.

Вправа. Прокоментуйте соціокультурні поняття та реалії.

Вправа. Дайте оцінку описуваним подіям з погляду їх інтерпретації римлянином.

Вправа. Зробіть розширений коментар описуваних подій.

Читання та інтерпретація оригінальних текстів

Вправа. Прочитайте текст, на основі аналізу лексики та опираючись на загальний культурний фон експлікуйте його прихований зміст.

Вправа. Прочитайте текст, визначте, як може інтерпретуватися з погляду стародавнього грека оцінка (за шкалою «добре — нейтрально — погано») описаної ситуації. Доведіть свою думку, користуючись культурно-світоглядним контекстом, у який влітається ця ситуація.

Вправа. Прочитайте фрагмент тексту, знайдіть слова-ефективи, визначте їх емотивне значення. Схарактеризуйте загальний емотивний колорит змісту.

Вправа. Прочитайте текст, визначте, як може інтерпретуватися з погляду стародавнього грека емоційна насиченість описаної ситуації. Доведіть свою думку, користуючись культурно-світоглядним контекстом, у який влітається ця ситуація.

Вправа. Прочитайте твір (перекладіть), визначте його жанр, добу та обставини написання, а також діалектну приналежність. Експлікуйте зміст імплікатур. Визначте ідею твору.

Отже, під час читання оригінальних текстів проводяться такі методичні прийоми з формування соціокультурних знань, навичок та вмінь:

- аналіз слів на позначення культурно специфічних понять та реалій,
- аналіз лексики з культурно маркованим компонентом семантики,
- аналіз імплікатур, інтерпретація підтекстової інформації тексту,
- аналіз культурно-світоглядного контексту, в який уплітається ситуація, що описується,

- аналіз невербальних засобів комунікації, які зустрічаються у текстах,
- встановлення достовірності описуваних подій,
- інтерпретація ідеї твору,
- розширений коментар описуваних подій, темних та глибинних імплікатів, які зустрічаються у тексті з використанням додаткової наукової та навчальної літератури.

Соціокультурна інформація, яка зустрічається у лексико-граматичних вправах, коментується студентами, якщо вона їм відома, і викладачем, якщо невідома, або знання студентів потребують уточнення, поглиблення та розширення.

Формування соціокультурних знань у процесі навчання латинської та давньогрецької мови відбувається одночасно з формуванням лексичних та граматичних навичок, а також умінь читання та інтерпретації текстів.

Література:

1. Воробйова І. А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мови: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.09 / Воробйова Ірина Анатоліївна. — К., 2003. — 194 с.

2. Рудакова Л. П. Навчання студентів розуміння соціокультурної інформації при читанні англійської художньої літератури у вищих мовних навчальних закладах: дис... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Рудакова Людмила Пилипівна. — К., 2004. — 255 с.

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню відбору соціокультурного матеріалу, необхідного і достатнього для читання автентичних текстів, написаних давньогрецькою та латинською мовами. У статті подаються зразки вправ на формування соціокультурних знань, навичок та вмінь.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, класичні мови, вправи, відбір соціокультурного матеріалу.

Статья посвящена теоретическому обоснованию отбора социокультурного материала, необходимого и достаточного для чтения аутентичных текстов, написанных на древнегреческом и латинском языках. В статье подаются образцы упражнений на формирование социокультурных знаний, навыков и умений.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, классические языки, упражнения, отбор социокультурного материала.

The article is sanctified to the theoretical ground of selection of sociocultural material necessary and sufficient for reading of authentic texts, written on the ancient Greek and Latin languages. In the article the standards of exercises are given on forming of sociocultural knowledge, skills and abilities.

Keywords: sociocultural competence, classic languages, exercises, selection of sociocultural material.